

Буханевич Н.В.
асистент кафедри
охорони праці та цивільної безпеки
Житомирського державного університету імені І.Я. Франка
м. Житомир, Україна

Оцінювання навчальних досягнень учнів

У ході аналізу навчального процесу слід врахувати ставлення учня до оцінювання його знань, умінь, навичок, значення оцінки для його психологічного комфорту, брати до уваги розвивальний та виховний характер оцінювання, його залежність від цілей навчання, систематичне та послідовне оцінювання успіхів.

Оцінювання є особливою стороною контролю, а педагогічна оцінка – його результатом. Оцінювання має ґрунтуватися на позитивному принципі, що передбачає врахування рівня досягнень учня, а не кількості його помилок. Оцінка виражається в оцінних судженнях і висновках учителя, які є її якісними (словесними, вербальними) показниками, або ж у балах, тобто кількісних показниках. У ході аналізу навчального процесу слід враховувати ставлення учня до оцінювання його знань, умінь, навичок, значення оцінки для його психологічного комфорту, брати до уваги розвивальний та виховний характер оцінювання, його залежність від цілей навчання, систематичне та послідовне оцінювання учнів. Новий підхід до оцінювання результатів навчально-пізнавальної діяльності учнів у системі загальної середньої освіти в Україні слугує гуманізації освіти, орієнтації процесу навчання на розвиток особистості учня, реалізації особистісно-орієнтованого навчання, підвищенню якості та об'єктивності оцінювання [1, с. 297].

Оцінювання - процес встановлення рівня навчальних досягнень учня в оволодінні змістом предмета порівняно з вимогами чинних програм.

Навчальна діяльність має дати дитині не лише знання, уміння й навички, а й сформувати в неї компетентності, що базуються на знаннях, досвіді, цінностях, здібностях, набутих завдяки навчанню. Отже, поняття компетентності не зводиться лише до знань, умінь та навичок, а належить до сфери складних умінь і якостей особистості.

Оцінювання навчальних досягнень учнів в школі здійснюється вербально. Багатьма учителями і батьками вербальне оцінювання сприймається негативно через недостатню поінформованість про значення цієї категорії. Якщо говорити про вербальне оцінювання, то воно регламентується законодавчо та є невід'ємною частиною навчально-виховного процесу школи. На жаль, поки вербальне оцінювання, по суті, є лише декларацією і залишатиметься нею доти, доки не з'явиться реальна технологія – інструмент організації вербального оцінювання. Для цього необхідно змінити процедуру оцінювання, організувавши її як спільну діяльність, поступово передаючи ініціативу оцінки дій учня в руки самої дитини. Саме в цьому, на нашу думку, полягає суть технології вербального оцінювання, у якому немає кількісних показників (балів), але є якісні (словесні та вербальні) показники [3, с. 8].

Учень емоційно переживає оцінку своєї діяльності. У дошкільному віці в нього сформувалося позитивне уявлення про себе. Під впливом різноманітних чинників шкільного життя ці уявлення піддаються серйозному випробовуванню. Навчання, як правило, буває пов'язане з помилками й невдачами, а отже, й низькими оцінками. Дитина прагне утвердити себе в новій ролі, шукає опори в ставленні вчителя до себе, бажаючи, щоб учитель помітив її позитивні якості. Тому оцінка здатна викликати в учня різні переживання: радість, емоційне задоволення успіхом, сором за невдачу, внутрішній протест проти осуду тощо.

Постійне емоційне благополуччя, захвалювання учнів може призвести до застою в розвитку. Завдання вчителя полягає в тому, щоб негативні й позитивні емоції, породжувані невдачами чи успіхами в навчанні, використовувати для активізації діяльності дітей [4, с. 46]. Треба створити такі умови, щоб

невдоволеність від невдач спонукала дитину шукати кращі способи навчальної діяльності. Важливо, щоб емоції, пов'язані з різними труднощами в навчанні, не переходили в емоційну напруженість. Негативні емоції не повинні бути зтяжними, вони мають неодмінно змінюватися позитивними. Усе це можна коригувати оцінкою за умови, що вчитель управляє навчанням з позиції перспектив розвитку учня, його пізнавальних можливостей, розглядає невдачі як закономірне явище, зумовлене необхідністю вдосконалювати знання. Під час словесного оцінювання навчальних досягнень можна використати слова та словосполучення: «Твоя відповідь бездоганна», «Дуже влучна відповідь», «Я погоджуюсь з тобою», «У тебе все вийде, тільки зверни увагу на...» та под. Це допомагає створити ситуацію успіху, коли дитина відчуває себе особистістю, яку шанують, розуміють, до думки якої дослухаються.

Допомога вчителя, його переживання разом з учнями їхніх невдач ослаблюють невдоволеність дітей, перетворюючи її на прагнення поліпшити навчання. Для учня, який відчуває труднощі в засвоєнні навчального матеріалу, заохочення навіть найменшого успіху має велике значення. Його наступний успіх і відповідна оцінка будуть спричинені позитивними емоціями.

Отже, розставляючи акценти в оцінці успіхів і невдач, учитель дбає про домінування позитивних переживань, пов'язаних із засвоєнням знань. Це важливо з двох причин. По-перше, в найменшого учня самооцінка ще не диференційована, тож учительська оцінка його конкретних дій переноситься на особистість загалом [7, с. 58]. Негативна ж оцінка особистості учня, коли він так прагне до визнання, може призвести до затримки в розвитку. По-друге, позитивний емоційний досвід у зв'язку з оцінкою засвоєння знань є основою для розвитку навчально-пізнавальних мотивів. Учень діє в основному під впливом прагнення до спілкування з дорослим, бажання заслужити його похвалу. Оволодіння знаннями, тобто досягнення мети, здійснюється заради реалізації цих спонукальних мотивів [8, с. 175].

Емоційні переживання, фіксуючись на засвоєнні знань, сприяють тому, що саме цей процес стає значущим для дитини. Інакше кажучи, об'єктивно значуща

мета завдання (здобути знання) перетворюється на спонукальний мотив його виконання, що сприяє розвитку навчальної діяльності дітей.

На нашу думку, було б помилковим оцінку робіт підміняти похвалою. Навіть за лаконічної форми її висловлення ціннішими є оцінки "правильно (чи неправильно)"; "я твоєю роботою задоволена", ніж "молодець"; "я тобою не задоволена", оскільки в першому випадку оцінка пов'язана з аналізом того, що учень розглядав оцінку як показник рівня знань і вмінь, розумів, що оцінюються його конкретні дії. Чим більш розгорнутим та аргументованим буде коментар учителя, тим більше він спонукає навчальну мотивацію дитини, активізує її ресурси.

Під час оцінювання слід урахувати особисті якості дитини. Здебільшого варто заохочувати дітей сором'язливих, пасивних, з хворобливим самолюбством, рідше і стриманіше – самовпевнених. Важливо вловити той момент, коли школяр в основному виправив свою помилку, щоб поставити його в однакові з іншими учнями умови [5, с. 108].

Доцільно порівнювати роботу учня з тим, як він працював раніше, показуючи його рух уперед, проте не вдаватися до порівняння успіхів і невдач окремих учнів. Важливо вчити дітей здійснювати само- та взаємооцінку, колективну оцінку. Це активізує навчальну роботу, допомагає формувати в учня зацікавлене ставлення до критики, висловленої на його адресу, зміцнює відчуття дитиною своєї значущості в колективі, сприяє усвідомленню учнем турботи про нього товаришів.

Уміло користуючись у роботі з учнями педагогічною оцінкою, учитель закладає основи для формування в них умінь об'єктивно оцінювати хід і результати своєї діяльності, стимулює розвиток навчальних мотивів, створює атмосферу доброзичливих взаємин у класі, що необхідно для підтримування в учнів почуття власної гідності, доброти і чуйності, бажання працювати разом з однолітками.

Педагогічна оцінка має великий вплив на емоційний діловий настрій [6, с. 5]. Про це не можна забувати вчителю, особливо під час оцінювання

(дискомфорт може виявлятися в тому, що дитина робить зайві рухи, завмирає, відводить погляд, переривчасто дихає тощо).

Учителям доцільно порекомендувати:

пам'ятати, що оцінка – це зворотний зв'язок, необхідний учневі як інформація про ефективність його роботи, а не як засіб тиску або контролю;

при оцінюванні слід орієнтуватися на індивідуальні особливості учня, його особистісні, фізіологічні й емоційно-вольові якості;

вчити учнів, як аналізувати результати своєї роботи, як виправляти помилки, вести самоконтроль, як дати змістовну самооцінку;

співпрацювати з учнями в процесі навчання, стимулювати навчально-пізнавальну діяльність дитини, корегувати її [3, с. 9].

Складність у застосуванні нових критеріїв оцінювання в школі полягає ще й у тому, що, по-перше, у класах відсутня навчально-матеріальна база, покращання якої приведе до подолання труднощів в оцінюванні; по-друге, сам документ великий за обсягом, його ніяк не можна запам'ятати ні вчителям, ні учням (Критерії оцінювання навчальних досягнень учнів у системі загальної середньої освіти 2000). Наприклад, дублюються завдання з аудіювання з первинним сприйманням тексту на уроках рідної мови (Система контролю та оцінювання навчальних досягнень учнів початкової школи 2004). Як бачимо, це ускладнює процес застосування нових критеріїв оцінювання в школі. Водночас більшість учителів вважають, що введення нової системи оцінювання сприятиме доброзичливому ставленню до учнів, що передбачає гуманізацію процесу навчання. Для того, щоб контроль був об'єктивним і дієвим, необхідна чітка визначеність норми, якою задаються умови успішності навчальної роботи та її очікувані результати.

Література

1. Амонашвили Ш.А. Воспитательная и образовательная функция оценки школьников: Экспериментально-педагогическое исследование. – М.: Педагогика, 1984. – 296с.

2 Олійник В.В., Даниленко Л.І. Впровадження результатів Міжнародної програми TEMPUS "Справедливе оцінювання" в Українську систему післядипломної педагогічної освіти // Післядипломна освіта в Україні. – 2007. - №1.

3. Семиченко В., Заслуженюк В. Проблема педагогічного оцінювання //Рідна школа. – 2001. -- №7. – с. 3 – 9.

4. Погребная Е.Д. Влияние индивидуального стиля учителя на оценку успеваемости учащихся // Наука і освіта. – 2001. - №6. – с.46-50.

5. Погребная Е.Д. Проблема объективности школьной отметки как способа оценивания успеваемости учащихся // Науковий вісник.- 2001. - №6. – с. 103-109.

6. Концепція загальноосвітньої середньої школи (12-річна школа) // Початкова школа. – 2002. – № 3. – С.1-6.

7. Кузьмина Н.В., Кухарев Н.В. Психологическая структура деятельности учителя. – Гомель, 1976. – С.57–58.

8. Луцик Д.В. Дидактика. – Дрогобич: Відродження, 2001. –184 с.

Міжнародна науково-практична конференція

“Психолого-педагогічні виклики сучасності шляхи розв’язання та новітні перспективи”

16-17 грудня 2011 р.

М. Львів